

Ocena rozprawy doktorskiej Pani Magister Joanny Matuszczak-Świgoń p.t. DOŚWIADCZANIE RODZICIELSTWA W CHOROBY NOWOTWOROWEJ

W ocenianej rozprawie doktorskiej podjęto zagadnienie doświadczeń i odczuć związanych z rodzicielstwem kobiet z chorobą nowotworową oraz uwarunkowań stresu rodzicielskiego i satysfakcji rodzicielskiej pacjentów z chorobą nowotworową. Praca dotyczy tematu o bardzo dużym znaczeniu społecznym, a równocześnie rzadko analizowanego w badaniach naukowych. Uzyskane przez Doktorantkę wyniki mają znaczącą wartość aplikacyjną.

Rozprawa doktorska jest pracą przygotowaną w bardzo rzetelny i staranny sposób. Po szczegółowej analizie literatury przedmiotu, Doktorantka zaproponowała własny model uwarunkowań doświadczenia rodzicielstwa, odwołujący się, między innymi, do modelu determinantów funkcjonowania rodzicielskiego Belsky'ego i modeli krytycznych wydarzeń życiowych. Wykonane badania miały charakter jakościowy i ilościowy. Składały się z wywiadów z czterema kobietami oraz badań kwestionariuszowych przeprowadzonych w grupie osób z chorobą nowotworową oraz grupie osób zdrowych. W badaniu jakościowym zastosowano Interpretacyjną Analizę Fenomenologiczną.

Wyniki uzyskane w badaniu jakościowym wykazały pięć głównych tematów poruszanych przez kobiety z chorobą nowotworową w wywiadach, dotyczących doświadczenia macierzyństwa (Zmaganie się z wyzwaniami wynikającymi z bycia mamą w trakcie chemioterapii; Minimalizowanie negatywnego wpływu choroby na dzieci; Doświadczenie choroby jako lekcji; Doświadczenie macierzyństwa w chorobie nowotworowej ujęte w ramy czasowe; Refleksje na temat bycia mamą w trakcie zaawansowanej choroby nowotworowej). W badaniu kwestionariuszowym uzyskano, przede wszystkim, istotne dodatnie zależności między satysfakcją ze związku intymnego i postrzeganym wsparciem społecznym a satysfakcją z rodzicielstwa. Ponadto stresogenność funkcjonowania dziecka i obawy rodzicielskie korelowały dodatnio ze stresem rodzicielskim.

Ocena pracy

Ogólnie, oceniana praca jest bardzo ambitnym i dobrze opracowanym przedsięwzięciem badawczym. Do mocnych stron recenzowanej pracy należą badania jakościowe przeprowadzone i zinterpretowane w imponujący sposób. W rzetelnie i ciekawie napisanej części teoretycznej zawarto bogaty przegląd literatury przedmiotu, jak również refleksje Autorki. Autorka sprawnie odwołuje się do wybranych koncepcji teoretycznych oraz dotychczasowych badań. Sformułowane hipotezy są dobrze uzasadnione, w oparciu o wyniki badań oraz własne przemyślenia Autorki. Na wysokim poziomie jest również analiza danych jakościowych. Na pochwałę zasługuje staranny język pracy. Praca zawiera tylko nieliczne błędy literowe i gramatyczne. Poprawnie sformułowane zdania sprawiają, że pracę czyta się z przyjemnością.

Jeśli chodzi o słabe strony recenzowanej pracy, to dotyczą one następujących kwestii.

- Streszczenie zbyt obszerne.
- We Wprowadzeniu warto byłoby stosować bardziej precyzyjny język przy opisie celu pracy. Należałoby też podkreślić, że będą badane zależności korelacyjne a nie przyczynowo-skutkowe, z uwagi na charakter przekrojowy badań.
- Warto byłoby wyjaśnić dlaczego zdecydowano się włączyć do analiz zmienną „preżność rodzinną”, a nie inne zmienne związane z indywidualną charakterystyką pacjentek, na przykład cechy osobowości pacjentek, poczucie zadowolenia z życia, poziom leku itp.
- Przegląd badań napisany w ciekawy sposób, ale brakuje podania konkretnych wyników w konkretnych badaniach, że np. określona strategia, np. wspólna modlitwa o wyzdrowienie rodzica, łączyła się z wysokim poziomem symptomów depresyjnych u dziecka i wysokim poziomem samoobwiniania się u dziecka w przypadku ponownego nasilenia choroby rodzica. Ponadto, Autorka w przeglądzie badań podaje, że opiera się w większości nie na źródłowych materiałach, ale na analizach i syntezach wykonanych przez innych badaczy: „ Źródło: opracowanie własne na podstawie: Matuszczak-Świgoń i Bakiera, 2021; Walsh, 2003, 2006” Szkoda, że Autorka samodzielnie nie dotarła do tych badań i nie przeanalizowała ich wyników.
- Jeśli chodzi o strukturę części metodologicznej, to zwykle na początku przedstawia się pytania badawcze i hipotezy, następnie opis badanej grupy, potem opis narzędzi badawczych i procedury oraz analiz statystycznych. Warto byłoby bardziej precyzyjnie sformułować główny cel badawczy pracy. Autorka pisze: „ Nadrzędnym celem przeprowadzonego badania było poznanie doświadczania rodzicielstwa w chorobie nowotworowej.” Jest to bardzo niejasno określony cel, zwłaszcza w odniesieniu do badań ilościowych. Brakuje wyjaśnienia dlaczego takie a nie inne zmienne zostały włączone do analiz ilościowych. W badaniach ilościowych sposób doświadczania rodzicielstwa zdefiniowano bardzo ogólnie i mało precyzyjnie: „ sposób, w jaki rodzice przeżywają swoje rodzicielstwo, spostrzegają siebie jako matkę/ojca i ustosunkowują się do tego emocjonalnie.” Każde z pytań badawczych należałoby uzasadnić. W pracy jest bardzo dużo zmiennych niezależnych. Czy ustalono liczebność badanej grupy na podstawie liczby statystycznych predyktorów? Zmienne niezależne uboczne lepiej byłoby określić jako zmienne kontrolowane. Prężność rodziny, tak jak jest zdefiniowana w części metodologicznej, oznacza raczej proces, który badać można jedynie w badaniach podłużnych, a nie w czasie jednorazowego pomiaru. To co Autorka bada to raczej postrzeganie przez badanych prężności rodziny. Podobnie zmienna określona w pracy jako „ Otrzymywane wsparcie społeczne – wsparcie faktycznie dostarczane przez innych.” to jest subiektywna ocena otrzymywanego wsparcia, a nie faktyczne wsparcie, jakie dostaje osoba badana. Rodzice w trakcie choroby nowotworowej to nie zmienna tylko badana grupa.
- W opisie *Skali doświadczania rodzicielstwa* (SDR) należało już na początku opisu podać pełną nazwę w języku angielskim oraz odniesienie do literatury dotyczącej tego narzędzia. Podobna uwaga odnosi się do opisu pozostałych narzędzi badawczych – brakuje wymienienia autorów narzędzi, pełnych nazw w języku angielskim oraz podania literatury źródłowej. Początkowo można się pogubić jaki ma związek SDR z PSS – pytanie, dlaczego nazwa Parental Stress Scale została przetłumaczona na skala Skala Doświadczania Rodzicielstwa. Warto byłoby wyraźnie zaznaczyć w pracy, przy porównywaniu uzyskanych wyników z dotychczasowymi badaniami, że polska wersja PSS zawiera mniejszą liczbę itemów, niż oryginalna. To więc raczej skrócona wersja PSS. Również można się pogubić w opisie PSI-3-SF.

- Zmienna „sposób doświadczania rodzicielstwa” w badaniach ilościowych to raczej poziom stresu rodzicielskiego i poziom satysfakcji rodzicielskiej.
- Zastosowano dużo narzędzi badawczych, co budzi wątpliwości co do ich rzetelnego wypełniania przez osoby badane, z uwagi na zmęczenie i znużenie badaniem.
- Hipotezy lepiej brzmiałyby, gdyby były sformułowane w bardziej konkretny sposób, w formie zdań twierdzących, np. zamiast „ Hipoteza 2.2. Istnieją podstawy, by spodziewać się związku między odczuwanym stresem a sposobem doświadczania rodzicielstwa w chorobie nowotworowej. Przepuszczalnie wyższy poziom odczuwanego stresu sprzyjać będzie w większym stopniu doświadczaniu rodzicielstwa jako źródła stresu rodzicielskiego niż satysfakcji.” lepiej byłoby napisać w ten sposób: Im wyższy poziom postrzeganego stresu, tym wyższy poziom stresu rodzicielskiego i niższy poziom satysfakcji rodzicielskiej
- Jeśli chodzi o badaną grupę, to ponieważ w badaniu jakościowym są tylko kobiety, również w badaniu ilościowym powinny być same kobiety. Tym bardziej, że Autorka analizuje bardzo dużo zmiennych a badana grupa nie jest liczna. Nie zwrócono w hipotezach uwagi na potencjalne różnice między kobietami i mężczyznami, jeśli chodzi o stres rodzicielski i doświadczanie choroby. Wyniki dotychczasowych badań wskazują na liczne różnice w tych zmiennych związane z płcią.
- W przypadku analiz regresji wielozmiennowej dla poszczególnych podskal wprowadzono zbyt dużą liczbę zmiennych niezależnych. Dla tylu zmiennych niezależnych badana grupa powinna zawierać znacznie większą liczbę osób badanych.

Powyższe komentarze warto wziąć pod uwagę przygotowując publikację w oparciu o rozprawę doktorską, w formie artykułu lub monografii.

Konkluzje

Podsumowując, praca doktorska Pani Magister Joanny Matuszczak-Świgoń jest samodzielnym wkładem do problematyki doświadczania rodzicielstwa przez pacjentów z chorobą nowotworową. Wprowadza ciekawy model teoretyczny, dotyczący uwarunkowań stresu rodzicielskiego i satysfakcji rodzicielskiej oraz przedstawia empiryczną weryfikację tego modelu. Autorka wykazała się bardzo dużą orientacją w podejmowanej problematyce a także umiejętnością stawiania własnych pytań badawczych. Praca jest napisana starannym językiem.

Zaprezentowana praca spełnia wszystkie warunki dotyczące rozpraw doktorskich, sformułowane w ustawie o stopniach i tytułach naukowym, dlatego wnoszę o dopuszczenie Pani Magister Joanny Matuszczak-Świgoń do dalszych stadiów przewodu doktorskiego.

dr hab. Małgorzata Sobol, prof. UW
 Uniwersytet Warszawski
 Wydział Psychologii